

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Забарної Елеонори Миколаївни
на дисертаційну роботу Марчук Юлії Віталіївни на тему «Розвиток форм
єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.05 – «Розвиток продуктивних сил і регіональна
економіка»

На відгук надані дисертація, автореферат, копії наукових праць здобувача, опублікованих за темою дисертації, а також автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Дисертація представлена на 249 сторінках, основний зміст роботи викладено на 226 сторінках комп'ютерного тексту, містить 14 рисунків та 23 зведені аналітичні таблиці, список використаних джерел з 252 найменувань. Дисертація має також 9 додатків. Автореферат представлений на 20 сторінках і містить 5 рисунків та 2 таблиці. Копії опублікованих автором праць з 24 найменувань, в тому числі 7 статей у фахових виданнях України, 3 статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав та України, що включені до наукометричних баз, 14 матеріалів міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій.

1. Актуальність дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами та темами

Рівень соціально-економічного розвитку країни в цілому і повністю залежить від того, наскільки ефективно розвиваються її регіони окремо та у взаємодії. При цьому, важливу роль відіграє участь держави у міжнародних економічних відносинах із сусідніми країнами, насамперед, з країнами Європейського Союзу посередництвом взаємодії прикордонних регіонів. Активний розвиток регіонів розглядається як один з елементів загальноєвропейської системи пріоритетів, який відповідає принципів інтеграції держав через інтеграцію регіонів. У загальноєвропейській системі пріоритетів Єврорегіон розглядається як інструмент інтеграції держав через інтеграцію регіонів. Їх діяльність спрямовується на прискорення соціально-економічного розвитку і формування їх експортної спеціалізації, інфраструктурну підготовку для поглиблення співробітництва з

Європейським Союзом. Поряд з тим, як свідчить досвід країн Європейського Союзу конкурентоспроможною може бути тільки та країна, яка приділяє належну увагу своєму інноваційному розвитку, стимулює інноваційну діяльність підприємств, установ і організацій, забезпечує технологічні зрушення, ефективно використовує можливості транскордонної та євро регіональної інтеграції. Враховуючи обраний Україною євроорієнтований вектор соціально-економічного розвитку, цілком зрозумілим постає проблема формування євро регіонального співробітництва взагалі, та в інноваційній сфері зокрема.

З огляду на зазначене, тема дисертаційної роботи Марчук Ю.В. «Розвиток форм євро регіонального співробітництва інноваційній сфері» аморозвитку регіонів України» *відповідає потребам сучасності та є актуальною.*

Тема дослідження пов'язана з науковими програмами, пріоритетними напрямками розвитку науки, які визначалися Міністерством освіти і науки України; пріоритетним напрямком регіонального розвитку. Дисертація виконана відповідно до планів науково-дослідних Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки за темами: «Трансформація зовнішньоекономічної діяльності України в умовах реалізації європейського вибору» (довідка № 03-29/02/3454 від 21.11.2016), а також в рамках виконання держбюджетних тем: «Євро регіон "Буг": передумови та стратегічні пріоритети сталого просторового розвитку» (державний реєстраційний номер 0109U000580), «Євро регіон "Буг": ринкова трансформація в умовах міжрегіональної інтеграції» (державний реєстраційний номер 0111U002147), «Інноваційні форми активізації бізнесу в умовах європейської інтеграції» (державний реєстраційний номер 0115U002350), що свідчить про відповідність дисертаційної роботи пріоритетним напрямкам сучасної економічної науки.

2. Мета і результати дослідження, що винесені на захист. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій, щодо розвитку форм європейського співробітництва в інноваційній сфері. Зазначена мета відповідає темі дослідження. Задачі дослідження логічно виходять з поставленої мети та безпосередньо пов'язані із отриманими дисертантом елементами наукової новизни. Об'єкт і предмет дослідження визначено згідно науково-методичних вимог до дисертаційних робіт.

Матеріали дисертації та публікації здобувача визначають високу обґрунтованість основних наукових результатів, положень наукової новизни та висновків, сформульованих в роботі. Обґрунтованість наукових положень дисертації, їх достовірність й новизна забезпечуються широким застосуванням автором загальнонаукових та спеціальних методів теорії пізнання. Дисертантом здійснено змістовне дослідження наукових праць і публікацій вітчизняних і закордонних вчених і фахівців з питань регіональної економіки та теорій інноваційного розвитку (с.19-39), визначення рівня інноваційного розвитку регіонів України (с.57-65, 85-100), нормативно-правового забезпечення науково-технічної та інноваційної діяльності (с.121-125) та інших теоретичних підходів, що надало можливість науково обґрунтувати необхідність формування наукових засад щодо розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері в сучасних умовах господарювання регіонів України.

Запропоновані дисертанткою положення концепції створення єврорегіонального кластеру інноваційної спрямованості (с.168-173) базуються на критичній оцінці теоретичного та емпіричного матеріалу, а також нормативно-правової бази з питань регіонального розвитку та господарсько-практичного досвіду країн Європейського Союзу.

3. Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, їх новизна. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Достовірність основних результатів, отриманих у дисертаційній роботі, забезпечується:

по-перше, використанням в процесі дослідження актуальних даних Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, обласних державних адміністрацій України, звітно-аналітична інформація міжнародних і вітчизняних статистичних структур і рейтингових агентств, матеріалів науково-практичних конференцій, форумів, круглих столів, симпозіумів;

по-друге, застосуванням сукупності ретельно підібраних апробованих наукових методів дослідження, серед яких: історичний та логічний в органічному поєднанні, абстрактно-логічний, гіпотезо-дедуктивний, системно-структурний (п.1.2., 1.3)аналізу та синтезу (п.1.3, 2.1), факторного аналізу (п.2.3), економіко-статистичний (п.2.2), методи порівняння та класифікації, узагальнення та синтезу (Р.3) тощо;

по-третє, впровадження отриманих науково-практичних результатів у діяльність окремих установ на державному та регіональному рівнях, що підтверджується відповідними актами та довідками про впровадження та використання отриманих у роботі результатів (с.4 автореферату), отже результати даного дослідження можуть використовуватися як у навчальному процесі так й у практиці регіонального управління;

по-четверте, апробацією нових наукових результатів на 14 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях (с.5 автореферату).

Аналітична частина дисертації забезпечується системним підходом, міждисциплінарним аналізом та синтезом основних положень економічних знань. Їх достовірність забезпечується також результатами, отриманими з

застосуванням різних методів наукового дослідження. Таким чином були сформульовані методичні основи забезпечення розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Дисертант виносить на захист наступні результати власного дослідження, які вирішують наукові задачі щодо удосконалення процесу розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

Серед найбільш важливих наукових результатів *першого розділу* «Теоретико-методичні засади дослідження форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері», які відрізняють дану дисертаційну роботу від інших доцільно визначити так – ідентифіковано категоріальні компоненти інноваційної складової системи єврорегіонального співробітництва та оцінено тенденції розвитку форм єврорегіонального співробітництва: уточнено зміст категорій «інноваційна компонента єврорегіонального співробітництва» (пункт 1.1, с. 21-23, 28-30), «єврорегіональна інноваційна система» (пункт 1.1, с. 34-35). У результаті цього запропоновано розглядати інноваційну компоненту єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері як поєднання різних форм інноваційної діяльності та взаємодії бізнесу, науки, держави. Єврорегіональну інноваційну систему (рис.1.1) визначено сукупністю й взаємодією форм інноваційної діяльності в умовах добросусідських транскордонних відносин з урахуванням інтересів усіх учасників єврорегіонального інноваційного співробітництва. Удосконалено концептуальне бачення єврорегіонального співробітництва (пункт 1.1, с. 27), яке розглянуто як таку форму транскордонного співробітництва, що передбачає взаємовигідні відносини двох або більше регіонів різних держав – учасників цієї співпраці, із яких хоча б один є членом Європейського Союзу. Досліджено різноманітні форми єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері та ступінь їх розвитку в регіонах України. Критичний аналіз їх функціонування надав змогу виявити переваги одних форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері над іншими (п.1.2, с. 40-55). Дістала подальшого розвитку методика

оцінки рівня інноваційного розвитку єврорегіону, в основу якої покладено визначення таких індикаторів інноваційного розвитку, як науково-технічний, освітній, інвестиційний, та їх виділення як ключових факторів – причинно-рушійних сил інноваційного розвитку єврорегіону (п.1.3, с. 62-69).

Другий розділ «Особливості розвитку форм інноваційної діяльності в умовах єврорегіонального співробітництва України» – містить такі наукові результати: дістало подальшого розвитку наукове обґрунтування та рекомендації щодо формування стратегічних напрямів єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері, запровадження яких розглянуто в контексті реалізації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що сприятиме адаптації інноваційної політики України до інноваційної політики цього об'єднання (с.118-120, а також п.3.1, с.127-130).

В межах *третього розділу* «Активізація розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері» – на особливу увагу заслуговують такі положення наукової повизни: удосконалено складові організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва (п.3.2, с.131-132, 141). Упровадження організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва на основі використання європейського досвіду передбачає дотримання відповідних принципів, методів й інструментів. Їх комплексне запровадження дасть змогу активізувати єврорегіональне співробітництво в інноваційній сфері. Визначено недоліки законодавчого забезпечення регіонального розвитку на засадах інноваційної спрямованості (с.121-125). Отримали подальший розвиток науково-практичні підходи до створення єврорегіонального інноваційного кластера як ефективного напрямку єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері (п.3.3, с. 162-173).

Всі представлені пропозиції дисертанта виходять з глибокого економічного аналізу, а за своїм змістом є цілком реальними і придатними для практичного використання. Підтвердженням обґрунтованості положень і

висновків, сформульованих в дисертації, є також чітка логіка вирішення поставлених завдань і викладення матеріалу. Основні наукові положення дисертації доведені до рівня методичних рекомендацій, які дозволяють забезпечити розвиток форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері. Теоретико-методичні положення дисертаційної роботи можуть бути використані керівниками й спеціалістами, органами державного та регіонального управління, місцевого самоврядування для прийняття практичних рішень, опрацювання моделей формування єврорегіонального інноваційного кластера в умовах єврорегіонального співробітництва.

4. Теоретична цінність та практична значущість наукових результатів

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає у тому, що розроблені положення наукової новизни та отримані результати вирішують проблему наукового обґрунтування розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері на основі критичного аналізу накопиченого досвіду вирішення окремих складових цієї проблематики, позитивними результатами апробації зроблених пропозицій. Обґрунтовані у дисертації положення наукової новизни розширюють теоретичний базис регіональної економіки щодо методологічного апарату та концептуальних положень розвитку форм єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері, а також є значним внеском у розвиток теорії регіонального управління та регіоналістики.

Обґрунтованість положень і висновків дисертаційної роботи базується на розумінні методичного підґрунтя досліджуваної проблеми, чіткому окресленню предмета та об'єкта дослідження, а також на глибокій обізнаності дисертанта у питаннях, що стосуються теорії і практики діяльності й перспектив розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва України. Одержані результати ґрунтуються на широкому спектрі знань з різних галузей науки (регіонального та національного

розвитку, менеджменту, стратегічного управління, статистики), застосуванні комплексу загальних і спеціальних методів дослідження, системному аналізі проблеми, вибір та застосування яких цілком відповідає меті та завданням дослідження.

Перераховане дає змогу зробити висновок про системний характер дослідження, достатню обґрунтованість наукових положень і висновків, методичних рекомендацій, що сформульовані здобувачем.

Достовірність результатів дослідження підтверджується використанням значного масиву наукового і практичного матеріалу, який був застосований при підготовці дисертації, про що свідчить список використаних джерел з 252 найменувань, а також впровадженням розроблених пропозицій в практичну діяльність.

Практична цінність розробок Марчук Ю.В. полягає в обґрунтуванні методичного забезпечення і практичних рекомендацій, що відрізняються логічною побудовою, структурованістю і конкретністю. Основними з них є: поняттєво-термінологічний апарат методології єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері (с.21-35); удосконалення відкритої й динамічної системи принципів, методів та інструментів створення сприятливих умов для розвитку єврорегіональної інноваційної системи (с.143-149); наукові підходи до характеристики форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері (с.40-55).

Практичне значення отриманих результатів підтверджується їх впровадженням в діяльність Департаменту економічного розвитку і торгівлі Волинської обласної державної адміністрації (довідка № 763/01-38/2-16 від 09.12.2016 р.); Волинської торгово-промислової палати (довідка № 19/22/01-3/559 від 28.11.2016 р.); а також публічного акціонерного товариства «ВГП» (довідка № 1332 від 17.11.2016 р.).

5. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Зміст та завершеність дослідження

Основні положення та висновки дисертації Ю.В.Марчук знайшли своє відображення у наукових публікаціях, доповідалися на міжнародних, всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. За темою дисертації опубліковано 24 наукових праці (загальним обсягом 9,3 друк. арк.), у тому числі: автором опубліковано 7 статей в наукових фахових виданнях України, 3 статі у наукових періодичних виданнях іноземних держав та України, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 14 наукових праць апробаційного характеру у вітчизняних та іноземних збірниках. Особистий внесок здобувача у тих роботах, які опубліковано у співавторстві відзначений у списку праць, наведеному в авторефераті. Обсяг та зміст публікацій відповідає вимогам, встановленим МОН України, всі положення наукової новизни, що виносяться на захист, представлені у публікаціях.

Дисертаційна робота Марчук Ю.В. є логічно структурованою, відповідає меті та завданням дослідження, забезпечує повне висвітлення отриманих результатів. Робота є завершеним науковим дослідженням, містить необхідні теоретико-методичні положення, аналітичні розробки та перспективні напрями, що достатньо повно висвітлені у відповідних розділах дисертації та опублікованих наукових працях. Дисертаційна робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Дисертаційна робота є авторським дослідженням, спрямованим на вирішення науково-прикладного завдання, яке полягає в обґрунтуванні науково-методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо розвитку форм сворегіонального співробітництва в інноваційній сфері.

6. Відповідність дисертації та автореферату встановленим вимогам

Структура дисертації включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Роботу викладено українською мовою у науковому стилі з дотриманням логічної послідовності подання матеріалу. За всіма ознаками дисертація та автореферат відповідають встановленим Міністерством освіти і науки України вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Автореферат ідентично відображає зміст дисертації та основні положення наукової новизни. В авторефераті повною мірою розкриті основні результати, що отримані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, основні положення і рекомендації.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В дисертаційній роботі Ю.В.Марчук є певні висновки й твердження, які можна віднести до категорії дискусійних і таких, що потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема такі.

1. Представлені завдання дослідження занадто деталізовані. Так цілком логічно було б поєднати такі як «розкрити зміст та класифікацію форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері» та «охарактеризувати форми інноваційної діяльності в регіонах нашої держави»; «визначити методичні підходу до аналізу інноваційного розвитку регіону» та «виконати аналіз інноваційного розвитку...». На нашу думку, їх органічне поєднання більшою мірою відповідало б представленим в роботі елементам наукової новизни.

2. В наукових результатах не зовсім чітко і конкретно виписана та обґрунтована економічна природа термінів «міжнародне науково-технічне співтовариство» та «кластер» (с.46, с.90-91) – автор показує що ці поняття є тотожними, що потребує додаткових пояснень. Також в табл.2.6 (с.83) та далі

по тексту є певні заміщення понять «індикатор» та «фактор» впливу на інноваційний розвиток. Не представлено значень (певних діапазонів) запропонованих індикаторів.

3. Наведена в П.1.1., 1.2 еволюція розвитку теорії інновацій є неповною за етапами і хронологією. Зокрема, в ній не відображено характеристику сучасного етапу формування наукового знання в даній сфері.

4. Запропонований в роботі організаційно-економічний механізм розвитку форм єврорегіонального співробітництва в інноваційній сфері (П.1.3.2, рис.3.2 дисертації та рис.4 автореферату) за своїм змістом охоплює широкий спектр принципів та методів щодо його побудови. Поряд з тим, дискусійними є запропоновані інструменти щодо його практичного використання. Зокрема, «контрольні» інструменти, в класичному розумінні, виступають функціями менеджменту будь-якої системи, не представлено авторське бачення заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності в умовах євроінтеграції; не зрозуміло яким чином можна оцінити «наявність інноваційної компоненти в єврорегіональному співробітництві». Зазначимо також, що робота б виграла, якби був зроблений порівняльний аналіз запропонованого організаційно-економічного механізму розвитку форм єврорегіонального інноваційного співробітництва із тими, які ефективно функціонують в країнах Європейського Союзу.

5. На с.34. йдеться про «інноваційний розвиток територій». Представлена категорія, дійсно, є однією з ключових в формування та розвитку форм євроінтеграційного розвитку регіонів. Однак, не показано за якими критеріями можна оцінити такий рівень.

6. В П. 2.1 (с. 72-83), при здійсненні діагностики інноваційного розвитку регіонів України автор бере до уваги широкий та різномірний діапазон років. Доцільно було б звести статистичні дані до одного часового проміжку, що дало б більш об'єктивну картину оцінки інноваційної активності в регіонах України.

7. В пункті 2.2 (с. 99) автором наведено динаміку кількості стратегічних альянсів в регіонах України (табл. 2.9) за період 2004–2013 рр. Проте варто було б оновити дані до 2016 р., а також вказати в яких регіонах ця форма інноваційної діяльності найбільш поширена і чому.

8. Слід погодитися з автором, що зменшення кількості організацій у заводському секторі науки та галузі технічних наук в Україні, а також скорочення чисельності працівників наукових організацій (с.78) негативно впливає на інноваційну активність та впровадження інновацій на промислових підприємствах, отже значною мірою характеризує негативні тенденції в господарській діяльності реального сектору економіки, що формує «скелет» соціально-економічного розвитку будь-якої економічної системи. Однак, в роботі не приділено достатньо уваги інструментам активізації інноваційної діяльності в реальному секторі економіки регіонів України в умовах євроінтеграції.

9. Визначаючи стратегічні напрями єврорегіонального співробітництва України в інноваційній сфері в П.3.1 (с. 132-133) автор справедливо зазначає, що одним із них є інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку. При цьому основна частка інвестицій, на думку дисертанта, повинна здійснюватися «за рахунок коштів Європейського Союзу та його структурних фондів і програм сприяння інноваційному розвитку євро регіонів». Поряд з цим, вагоме місце сьогодні посідають й інші джерела фінансування як інноваційної діяльності так і євроінтеграційних прагнень України, яким в роботі приділено недостатньо уваги (наприклад, приватні інвестиції іноземних підприємців і компаній, кошти територіальних громад, кошти вітчизняних спеціалізованих фондів, тощо).

10. Маємо окремі зауваження щодо оформлення роботи. Зокрема оформлення та перенесення таблиць по тексту роботи. Зведені таблиці щодо аналізу наявних наукових підходів до понятійно-категоріального апарату в інноваційній сфері та порівняння транскордонного та єврорегіонального

визначень, які перевищують за обсягом одну сторінку доцільно було б винести у Додатки.

Зазначені дискусійні положення не несуть деструктивного характеру та не зменшують наукову та практичну цінність представленого дослідження. Дискусійність окремих положень дисертації засвідчує складність та багатогранність обраного для вирішення наукового завдання, а також перспективність подальшого дослідження сформульованих автором проблемних питань.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Марчук Юлії Віталіївни на тему «Розвиток форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері» є завершеною науковою працею, в якій отримано науково обгрунтовані результати, що в сукупності надають подальший розвиток науково-методичним основам забезпечення євроінтеграційного співробітництва регіонів України. Роботу виконано на високому науково-методичному рівні. Дослідження логічно структуроване, є цілісним, носить завершений характер, містить наукову новизну та практичну цінність. В опублікованих працях автора повною мірою відображені основні положення дисертаційної роботи.

Обсяг та оформлення дисертації, в цілому, відповідають пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013р. зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015р. та № 1159 від 30.12.2015р.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Розвиток форм євро регіонального співробітництва в інноваційній сфері» за своїм змістом повністю відповідає паспорту наукової спеціальності 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна

економіка, а її автор Марчук Юлія Віталіївна – заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата економічних наук за означеною спеціальністю.

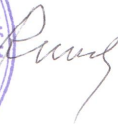
Офіційний опонент,

Завідувач кафедри економічних систем і управління інноваційним розвитком Одеського національного політехнічного університету МОН України, доктор економічних наук, професор

Елеонора Миколаївна Забарна

Підпис д.е.н., професора Забарної Е.М. засвідчую
Вчений секретар ОНПУ

Шевчук В.І.